

Russo scrie zilnic, fumează „nu ca un turc ci ca patru” și-i citește pe Teophile Gautier și Nicolae Bălcescu. Pe 10 martie 1846, Russo ascultă un concert improvizat de țărani acelor locuri. Un om frumos din această rasă „care se cheamă singur mocan” îl impresionează peste măsură. Acesta îi cântă „tot felul de arii moldovenești, mocănești, aredelenești apoi o întoarce la acea epopee așa de simplă, așa de naivă și așa de dulce melancolie și regret, numită doina.” De la acest lăutar, Russo culege o seamă de balade populare.

Anchetă, la 155 ani distanță, asupra tânărului care nu și-a asumat, niciodată, paternitatea Mioriței (Și nici purtarea pantalonilor la 1848...)

În anul 1846, Alecu Russo avea aproape 27 de ani când a debutat, ca dramaturg, în capitala Moldovei. Pe 17 ianuarie, trupa lui Costache Caragiale îi joacă, în premieră, piesa „Băcălia ambițioasă”. Peste o lună, în ziua de 25 februarie, același Caragiale pune în scenă „Jicnicerul Vădră” dar piesa se dovedește a fi cu bucluc încă de la premieră. („Subiectul dacă voiți să-l știți, era numai o scenă de haiduci moldoveni, cu îmbrăcămintea și graiul lor, cu cântece de ale lor, care la sfârșit se ucideau toți”). Nu moartea în masă a eroilor a deranjat stăpânirea ci plasarea, în text, a unor pasagii prea revoluționare pentru acea vreme. Vodă Sturza se dovedește a fi un om energic și purcede, imediat, la o acțiune profilactică. El nu își trimite artiștii la închisoare ci îi plasează, în exil, în două mănăstiri: pe actori îi duce la Mănăstirea Cașin iar pe autor la Mănăstirea Soveja. E un prim semn al destinului. Nu știm ce s-ar fi ales de literatura română dacă judecata lui Vodă ar fi fost pe dos. Dar să nu anticipăm...

Povestea plecării într-un exil unde Miorița te putea aștepta după colț

Cele două piese nu s-au păstrat dar știm, din fericire, ce a stârnit mânia lui Vodă Sturza din chiar însemnările dramaturgului. „Sala era plină, au fost aplauze, numai autorul n-a aplaudat. Mai întâi din modestie apoi pentru că nu era mulțumit de piesă și mai ales de actori cari, în cea mai mare parte, nu-și știau rolurile, nici de cenzură, care ștersese aproape a treia parte a piesei”. Cu toate că vigilenții oameni ai stăpânirii au eliminat din „epigramă” (așa îi zice autorul piesei sale) tot ce li se părea suspect, inevitabilul era dator să se producă. Piesa se joacă doar o singură dată. Versurile „De la Iași la Dorohoi/ Țara-i plină de ciocoi” sunt considerate, de cenzură, că ar fi fost un posibil prilej de zaveră. Trimiterea autorului în exil are, însă, un alt substrat.

A doua zi, după premieră, directorul teatrului îi cere autorului „să-l împrumute cu bucată”. Russo îi dă „bucata” și iese în oraș. În lipsa sa, este căutat de d-l Aga. Nu-l găsește dar Russo merge personal la Agie și, pentru că nu-l găsește pe cel căutat, lasă un bilet de vizită. Se întoarce acasă și joacă șah cu niște amici. Vine Aga și sluga casei aduce oaspetelui ciubuce și dulceți. Apoi, omul stăpânirii îl ia de mână pe autor și îl invită la ministru „pentru a da oarecari deslușiri”. Dramaturgul era „vesel ca o ciocărlie” și, înainte de a pleca, dă poruncă, în gura mare, ca slugile să pună masa pentru cină. Russo își ia pălăria, mănuișile și biciușca și urcă în trăsură cu Aga. Pe drum, cei doi au vorbit civilizată, ca doi oameni de lume. Ajung la ministru. „Domnule, vreți să tulburați țara? Ați făcut o piesă care atacă ordinea publică și instituțiile țării. Nu vreți, deci, domnule, să vă liniștiți și să trăiți fără a tulbura buna ordine?”

Russo joacă, în fața autorității, comedia omului neștiutor: „Dar nu sunt lămurit pentru ce am fost chemat aici. Pentru a da lămuriri asupra subiectului piesei sau ca acuzat?” Ministrul îl acuză că autorul ar fi ordonat, pe răspunderea sa, „de a recita câteva pasagii din piesă, șterse de cenzură”. Omul stăpânirii era înconjurat de mai mulți slujbași și de directorul teatrului. Recunoaște, în mâna ministrului, broșura (adica „bucata”) ce i-a dat-o cu o zi înainte directorului. „Domnia ta ești pârât de a fi poruncit, sub a domniei-tale răspundere, actorilor, să rostească

unele cuvinte șterse din bucată de către cenzură”, îi zice ministrul. „Și cine mă păraște?” „Actorii!” Grefierul citește o hârtie care cuprindea mărturisirea actorilor. Autorul e galant și zice că hârtia nu o poate lua în seamă „fiindcă e stoarsă de la ei prin îngrozire”. (În sinea sa, Russo avea altă părere în privința actorilor. El credea că aceștia făceau parte dintr-o „prăvălie de pehlivani”).

Russo e informat de cei prezenți că Măria Sa era supărat. Ministrul merge la Vodă „ca să cerce a înlătura pacostea” de pe capul autorului dar se întoarce plouat. Vodă semnase, deja, „ofisul domnesc” datat 26 februarie 1846. În actul de acuzare se menționează faptul că „Alexandru Russo a urmat prin ale sale îndemnuri de a se pune în turburarea liniștei obștei, îndemnând mai ales și pe actorii Teatrului Național de rostiri scandaloase pe scena teatrului”. Prin urmare, Vodă a hotărât „a se închide pe această față (e vorba de Autor, n.n.) spre înfrânare în mănăstirea Sovejei” unde i se indică un regim „la post și rugăciune”.

Era clar că Vodă voia, cu orice preț, să dea o pildă. Russo vrea să se întoarcă acasă, pentru cinci minute, dar nu i se mai permite. Porunca lui Vodă trebuia îndeplinită imediat. Așa că Aga îi puse pe umăr blana sa, ministrul i-a dat „o căciulă, galoși, un ciubuc și tutun” iar toți cei prezenți îi deteră ceva bani. Ce e soarta scriitorului? Intră la stăpânire slobod și iese ca „prizonier de stat”. Vodă nu i-a uitat nici pe actorii (delatori) și îi trimite și pe respectivii în exil. „Iată, domnule Russo, ce pățim din cauza domniei tale”, îi reproșează cei care, în limbajul de astăzi, tocmai „l-au dat în gât”.

Istoria unei relații dintre un un Serenissime și un foarte umil servitor

În urmă cu 15 ani, altele erau relațiile între Alex. Russo și Mihail Sturza Vodă. Pe atunci, tânărul îi scria în franțuzește lui Vodă, numindu-l „Altesse Serenissime” iar el semna „le tres humble et tres devoue serviteur Alex Russo”. Pentru că tatăl său îl dezmoștenise, Alecu îl imploră pe domnitorul Moldovei să-l numească într-un post de asesor la o judecătorie ținută. Vodă este generos și pune o rezoluție favorabilă și o trimite în atenția Logofătului Dreptății. Acesta se conformează și când se ivește oportunitatea dă ordinul nr.5101 din 27 septembrie 1841: „Prea înălțatul Domn cu decretul slobozit la 17 a curgătoarei luni supt no.232 au binevoit a rândui la ace Giudecătorie în locul săvârșitului din viață Clucer Alicesandru Popovici pe d-l Alecu Rusu, de care spre știință i se face cunoscut.” Astfel, Alecu Russo (actele citate mai sus dau mai multe variante ale numelui și noi le-am păstrat întocmai cum le-am găsit la cercetătorul Traian Ichim, publicate într-o *Viață Românească* de-acum 90 de ani, n.n.) este rânduit în slujbă la 1841 Octomvrie 4, ca asesor la Judecătoria Neamț. Era holtei (așa a rămas toată viața) și a învățat „franzuzăști, nemțăști și moldovenești a scrii și a ceti în academiile de prin țările străini”.

Fasole și rugăciuni, în fundul unei mănăstiri

La o oră de la întrevvedere cu ministrul, autorul era, deja, aruncat într-o căruță de poștă

și, pe un ger aspru, e dus la Soveja. Actorii „fură luați grămadă, ticsiți într-o căruță evreească” și duși la Cașin. În acest scurt interval de timp, Russo apucă să-i scrie lui Vasile Alecsandri pentru a-l informa de nenorocirea ce se abătu asupra lui. „Nu-mi rămâne decât timpul necesar ca să-ți vestesc că guvernul și-a pus în gând să facă din mine un om important și demn de exil. I s-a năzărit guvernului, precum se năzare cailor cu nărav și a găsit de cuviință a mă aresta și a mă condamna, ca să capăt simțiri religioase în fundul unei mănăstiri. O, guvern părintesc! El nu are alt vis decât fericirea noastră...”

Căruța trece, în noapte, prin Vaslui, Bârlad, Tecuci, Focșani și ajunge în satul Câmpii. Acolo egumenul Sovejei vine să-l preia pentru „a-l închide ca pe un tulburător al ordinii publice al țării sale”. Starețul trebuie să-l păzească „noapte și zi cu doi oameni înarmați, destoinici și incoruptibili” și de „a-l păstra în secretul cel mai sever, de a nu-i permite să scrie sau să primească scrisori și de a-l supune unui regim de fasole și rugăciuni pentru pocăința și ispășirea sa”.

Egumenul se dovedește a fi un om cumsecade și nu ascultă, întrutotul, de cele ce-i transmisese Vodă. Russo scrie zilnic, fumează „nu ca un turc ci ca patru” și-i citește pe Teophile Gautier și Nicolae Bălcescu. Pe 10 martie 1846, Russo ascultă un concert improvizat de țărani acelor locuri. Un om frumos din această rasă „care se cheamă singur mocan” îl impresionează peste măsură. Acesta îi cântă „tot felul de arii moldovenești, mocănești, aredelenești apoi o întoarce la acea epopee așa de simplă, așa de naivă și așa de dulce melancolie și regret, numită doina.” De la acest lăutar, Russo culege o seamă de balade populare. În jurnalul său, intitulat „Soveja” (scris în limba franceză) Russo nu pomenește nimic de *Miorița*. Din „Ghidul Mănăstirilor din România” (Editura *Sofia*, 2011) aflăm că, la Soveja, se mai poate vizita Mănăstirea „Nașterea Domnului”, zidită de Matei Basarab în 1645, „cu ruinele chiliilor în care a fost închis Alecu Russo, cel care avea să culegă, pe aceste locuri, în 1846, balada *Miorița*”.

Iertare și slobozenie de luminații praznici a Învierii Mântuitorului

Cum se apropiau sărbătorile pascale iar orice om trebuie să fie mai bun, vel logofătului Iordachi Ghica i se face milă și de autor și actori. El scrie, în ziua de 28 martie 1846, o anafora Domnului rugându-l să-l ierta de păcate. „Prea Înălțate Doamne!, Fiindcă după științele primite, din actorii surghiuniți la Monastirea Cașinului din ținutul Bacăului după împregiurări cunoscute Înălțimei Voastre, unul se găsește bolnav, nu mai puțin și Alecu Russo, aflător asemenea la Monastirea Soveja din ținutul Putnii este bolnav, în priivirea luminațiilor praznici a Învierii Mântuitorului ci se apropie, gios iscălitul plecat priimește îndrăzneală a ruga pe Înălțimea Voastră ca cu milostivire asupra-le să binevoiti a le da iertare și a-i slobozii pe toți de la asămine arestuire ca pocăiți de a lor greșală să se bucure petrecând sfintele sărbători, în mijlocul familiilor lor, care cu atâta mai mult de cât chear ei, să găsească cuprinse de jălire”

Mihail Sturza pune, chiar a doua zi, Rezoluția Domnească. „Se încuviințează în nădejde de o întregă părăsire de la asemenea urmări, fără carele

– continuare în p. 31 –